

У статті розглянуто й проаналізовано поетичну та публіцистичну творчість А. Пясецького в часописі “Вогні” в студентські роки, роботу вченого в галузі лісівництва та його внесок у видавничу справу. Попереду – вивчення студентської та молодіжної преси Львова, де були опубліковані й твори патріота, поета, громадського діяча і науковця Андрія Пясецького.

1. Горошко М., Дудок В. Лицар українського лісу // Аксіоми для нащадків. Л., 1992; Горошко М., Дудок В. Андрій Пясецький // Голос з-над Бугу. 1992. 28 вересня; Горошко М., Дудок В. Лицар українського лісу // За вільну Україну. 1992. 8, 10 вересня; 2. Животко А. Рукописні пластові часописи молоді // Вогні. 1939. Ч. 1 – 2. С. 153. 3. Молоде село: Підручник для сільської молоді / Д. Паліїв, А. Пясецький, О. Тарнович, Ч. І. Л., 1934. 4. Пясецький А. На північ // Молоде життя. 1929. № 11. С. 1. 5. Пясецький А. З ліса і поля // Вогні. 1931. Ч. 1. С. 4 – 7; Ч. 2. С. 26 – 27. 6. Пясецький А. Шляхи // Там же. 1932. Ч. 1. С. 1. 7. Пясецький А. Гей, та чи тямите Ви? // Там же. 1932. Ч. 5 – 6. С. 5. 8. Пясецький А. Пресвітлий Лицарю // Там же. 1933. Ч. 9. С. 1. 9. Пясецький А. Сірі дні // Там же. 1933. Ч. 2. С. 1. 10. Пясецький А. Баляда про смерть // Там же. 1934. Ч. 7. С. 1. 11. Пясецький А. Болото // Там же. 1933. Ч. 8. С. 9 – 12. 12. Пясецький А. Грицько мріє // Там же. 1933. Ч. 7. С. 151. 13. Пясецький А. Нове покоління // Там же. 1934. Ч. 1 – 2. С. 1 – 2. 14. Пясецький А. Про пригоду // Там же. 1934. Ч. 1 – 2. С. 16. 15. Пясецький А. В півночі нині... // Там же. 1936. Ч. 5 – 6. С. 1. 16. Пясецький А. Природа західних областей України // Юний натураліст. 1940. № 12. С. 1 – 4. 17. Пясецький А. Про українську лісову типологію. Л., 1940. 18. Пясецький А. Загальний нарис природної історичної районізації лісів західних областей УРСР. Л., 1941. 19. Пясецький А. Про побудування і біологічний розвиток ряду типів українського лісу. Т. І. Краків, 1942. 20. Рудницький А. Родина Рудницьких і родина Пясецьких // Матеріали третьої міжобл. генеалогічної конф. “Український родовід” / Упор. А. Огорчак. Л., 2003. 21. Українські часописи Львова. 1848 – 1939 рр. Історико-бібліографічне дослідження: У 3 т. Т. 3. Кн. 2. 1929 – 1939 рр. Л., 2003. 22. Шишка О. На схилах Кортумової гори // Галицька брама. 1999. № 5 – 6. С. 26 – 27.

УДК 821.161.2 (477.83/86) “191/193”:655.41

Л. Б. Сирота

ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО ПИСЬМЕНСТВА XIX – ПОЧ. XX ст. У ГАЛИЧИНІ В 1910 – 30-ті рр.: ЛІТЕРАТУРНИЙ ДІАЛОГ ЧИ ЛІТЕРАТУРНИЙ КОНСЕРВАТИЗМ?

У 1910 – 30-ті рр. західноукраїнські видавці поширювали твори українських письменників XIX – поч. XX ст., організовуючи, зокрема, літературні серії, бібліотеки, а редактори місцевих газет і журналів, що виходили в цей час, підбирали для друку в періодиці відповідні матеріали. І. Тиктор, Я. Оренштайн, Наукове товариство ім. Шевченка і Товариство „Просвіта”, газета „Діло” з великої когорти імен класиків виділяли тих, хто зробив найпомітніший вклад у розвиток української літератури.

У цей час видавалися, зокрема, такі літературні серії, як „Загальна бібліотека” в Коломиї, „Новітня бібліотека”, „Діточа бібліотека”, „Літературно-критична бібліотека”, „Бібліотека „Українського театру”, „Серія красеного письменства” при „Народній бібліотеці” Товариства „Просвіта” у Львові та інші. Кожна з них об’єднувала твори, найрізноманітніші за жанрами і тематикою [1 – 11; 18 – 20; 31 – 32; 35 – 36; 38; 57 – 70]. Найчастіше аналізувалися і перевидавалися твори Т. Шевченка, І. Франка, М. Коцюбинського, І. Карпенка-Карого, Марка Вовчка, М. Гоголя, О. Кобилянської, Г. Барвінок та інших. Для перевидання вибиралися твори, які забезпечили кожному авторові надійне місце в літературі, оскільки їх виділялися новаторством у висвітленні тієї чи іншої проблеми тогочасного життя. Іншими словами, друкувалися найкращі твори реалізму і романтизму. Крім того, читачі могли ознайомитися з найновішими дослідженнями про творчість письменників ХІХ ст. Так, газета „Діло” часто друкувала дослідження про творчий шлях письменників ХІХ ст.

У 1920-ті рр. в Галичині, незважаючи на те, що на сході України утвердилась радянська влада, не існувало думки про відокремлення східно- і західноукраїнської літератур. Твори письменників ХІХ ст. з Наддніпрянщини перевидавалися у Галичині частіше, ніж відомих місцевих, наприклад, представників „Руської Трійці”, оскільки їх у Західній Україні бракувало. Винятком хіба що був доробок І. Франка. Внутрішній політиці польського уряду, який прагнув асимілювати українське населення, українські культурні діячі – видавці, вчені, публіцисти, громадські діячі – протиставили ідею внутрішньої єдності національного письменства, ширше – духовної єдності народу.

Зважаючи на велику кількість перевиданих книжок східноукраїнських письменників ХІХ – поч. ХХ ст., бачимо, що ці твори були суспільно необхідні. Адже в складний для галичан час – вони зазнавали ополячення – потрібні були видання, які б живили історичну пам’ять і зміцнювали національну орієнтацію українців. Крім того, численні цензурні утиски та періодично влаштовувані поліцією погроми українських читалень, товариств, видавництва призводили до того, що знищувалась значна, якщо не вся, кількість книжок українських письменників, виданих у Львові, Коломиї та інших містах Галичини. А для виховання в дітей і молоді патріотичних почуттів необхідні були знання творчого спадку попередників. На думку Є. Грицака, знаного в той час педагога у Львові, перевидання творів для дітей – „це антидот на шкідливі наслідки денаціоналізаційного впливу чужої школи, це лік на всі шкоди, які приносить для молодого покоління сучасне лихоліття, це засіб виховання наших дітей на гарних людей та ідейних громадян” [21].

Чи не найкраще причини друку творів східноукраїнського письменства XIX ст. і їх роль, зокрема у розвитку модерної літератури 1910 – 30-х рр., розкривають літературно-критичні матеріали тогочасної галицької періодики. Знані львівські критики, літературознавці, публіцисти високо оцінювали творчість письменників XIX – поч. XX ст. Це проявлялось у підборі ними відповідних епітетів до їхньої характеристики – „великий”, інколи „найвизначніший”, рідше шляхом порівняння або описово. Зокрема, ці відгуки присутні в статтях М. Рудницького, Л. Луціва, М. Возняка, І. Кедрина, В. Дорошенка, В. Загайкевича про Т. Шевченка [16; 26 – 27; 30; 33; 43 – 44; 47; 55], Л. Луціва, М. Возняка, В. Дорошенка, П. Лисяка про І. Франка [14 – 15; 22 – 23; 39; 41; 45], автора під криптонімом „Ю. Щ.” і В. Дорошенка про О. Олеся [28, 72], М. Возняка про П. Куліша [12], М. Рудницького, Д. Лукіяновича, Р. Купчинського про О. Маковея [17; 40; 52; 54], В. Дорошенка про В. Масляка [24], М. Рудницького, М. Кедрина про В. Винниченка [34; 48], Л. Луціва про О. Кобилянську [46], М. Рудницького, В. Щурата і Р. Купчинського про В. Самійленка [17; 49; 71], М. Рудницького про М. Коцюбинського [53], невідомого автора про Х. Алчевську [29], а також у розвідках В. Дорошенка і Д. Донцова про кризу в сучасній літературі [25; 37], в яких вони закликали сучасників звертатися до творчості своїх попередників, тому що саме ці тексти допоможуть обстоювати й утверджувати нові суспільні та мистецькі ідеї. Головною причиною перевидання творів класиків М. Рудницький вважав наступне: вони „багато потрудилися на літературній ниві” [24]. Він писав, що менш знані письменники XIX ст. також повинні стояти поруч з відомими, зокрема, мав на увазі В. Гоголя [13]. Подібною була оцінка Д. Лукіяновича, котрий у статті про О. Маковея міцно прив’язував О. Маковея до покоління І. Франка, яке багато цінних і новаторських ідей внесло в українську культуру [40]. М. Рудницький, Д. Лукіянович відзначали всенародність та актуальність їх творчості. Аналізуючи їхні твори, до уваги брали високий художній рівень цих письменників.

Статті про знамих українських письменників XIX – поч. XX ст. П. Куліша, Т. Шевченка, І. Франка, О. Маковея, В. Самійленка, М. Коцюбинського, О. Кобилянську, В. Гоголя, О. Олеся, В. Винниченка та інших були написані в основному з нагоди їхніх річниць та ювілеїв. Пояснюючи причину, зацікавленості читачів творами відомих письменників і перевидання їх кожним новим поколінням, М. Рудницький зазначав: „Роковини великих поетів є найбільше живучими з усіх історичних споминів, коли вони стають національним святом народу” [55].

У 1920-ті рр. також робилися спроби поставити своїх сучасників, письменників старшого покоління, О. Олеся, В. Винниченка, О. Кобилянську та інших в один ряд з класиками XIX ст. Про О. Олеся В. Дорошенко писав:

„Могутнім, чисто стихійним розмахом своєї поезії нагадує нам Олесь невмирущого Кобзаря” [28] і далі в статті закликав читати його поезію.

Отже, ініціатори перевидань творів письменників XIX ст. – поч. XX ст. галицькі видавці, літературознавці і публіцисти в міжвоєнний період – час розквіту модернізму і ширення авангардистських ідей – не протиставляли літературу попереднього періоду й сучасну [42; 51]. Навпаки, М. Рудницький говорив про необхідність молодих авторів вчитися в попередників. Їхню суспільну необхідність пов’язував не лише з патріотично-просвітницькими цілями. Ці перевидання, як писав він, були зорієнтовані значною мірою на естетичне сприйняття. Про те, що творчість українських письменників XIX – поч. XX ст. розумілася як літературна традиція, яку треба розвивати, свідчила антологія Б. Лепкого, котра розпочиналася творами попередників [56]. Б. Лепкий показував поступовість розвитку української літератури, у його виданні поруч розміщалися твори старших і молодших модерністів-літераторів. А М. Рудницький так визначив роль цієї та інших антологій: „Кожне десятиліття повинно мати нову поетичну антологію, яка пересівала би мов сито, щораз частійше половину” [50].

Виділялася ще одна причина потреби передруку у 1920-ті рр. творів XIX ст. Відомий український графік П. Ковжун, який проживав у Львові, 1923 р. в газеті „Діло” писав, що зараз у культурі панує великий хаос і щоб врятуватись у ньому треба боронити власні інтереси – зокрема через „компромісовий мир” [37]. На його думку, „виміна думок” – іншими словами діалог – це шлях до подолання кризи в сучасній культурі. А В. Дорошенко відзначав, що треба знайти „ліки, які б оживили його [народу – Л. С.] підупаючий організм та влили в нього нової живої крові...” [25].

З нашого боку, вирізнімо ще одну причину перевидання художньої літератури XIX – поч. XX ст. Вона була необхідна для проведення глибших досліджень творчості класиків. У 1920-ті рр. всебічно з’ясовувалося питання про значення творчості Т. Шевченка, І. Франка та інших письменників для сучасності. Ті дослідження, що були здійснені до війни, наприклад, про Т. Шевченка, на думку В. Дорошенка, „це публіцистика з приводу Шевченка, а не студії над ним” [26].

Загалом, запропоновані і здійснені у 1910 – 30-ті рр. видавничі проекти, в яких багато місця було відведено творам представників української літератури XIX – поч. XX ст., знайшли широкий відгомін серед учених, митців, були суголосні їхній ідейній позиції, тобто не були покритиковані. Не існувало думки про консерватизм цього друкованого матеріалу в модерній добі. Літературні серії, бібліотеки вирізнялися об’єктивним добором і широким літературно-критичним висвітленням життя і творчості письменників. Моло-

дше покоління галичан мало неспотворене уявлення про літературу попереднього століття чи попередніх десятиліть XX століття.

1. Барвінок Г. Русалка: Оповідання. Коломия, б. р. („Загальна бібліотека” № 105).
2. Барвінок В. Скошений цвіт: Виймок з галицьких образків. II вид. Коломия, б. р. („Загальна бібліотека” № 41 – 43).
3. Барвінський О. Гетьман Полуботок: Історична драма на 3 дії. Л., 1937. [Видання І. Тиктора].
4. Винниченко В. Твори: В 14 т., Л.; К., 1925.
5. Вовчок Марко. Від себе не втечеш: Оповідання. Коломия, б. р. („Загальна бібліотека”; № 60).
6. Вовчок Марко. Дев'ять братів і десята сестриця Галя: Оповідання. Коломия, б. р. („Загальна бібліотека”; № 17).
7. Вовчок Марко. Інститутка: Оповідання. Коломия, б. р. („Загальна бібліотека” № 99).
8. Вовчок Марко. Кармелюк. Невільничка: Оповідання. Коломия, б. р. („Загальна бібліотека”; № 75).
9. Вовчок Марко. Не до пари. Від себе не втечеш. Л., 1923. („Серія красного письменства”; Ч. 7).
10. Вовчок Марко. Сестра. Козачка. Чумак: Оповідання. Коломия, б. р. („Загальна бібліотека” № 51).
11. Вовчок Марко. Сон. Одарка. Чари. Ледащиця: Народні оповідання. Коломия, б. р. („Загальна бібліотека” № 93).
12. Возняк М. 3 романічних епізодів Панька Куліша // Діло. 1928. Ч. 277. С. 2. 13. Возняк М. Із початків нової української комедії (3 приводу столітніх роковин смерті Василя Гоголя в 1825 р.) // Діло. 1926. Ч. 6. С. 2 – 6.
14. Возняк М. На порозі студій над Франком // Діло. 1925. Ч. 118. С. 2 – 3.
15. Возняк М. Франкова стаття з 1905 року в польсько-українській справі // Діло. 1928. Ч. 254 – 256.
16. Возняк М. Шевченко й княжна Репніна // Діло. 1925. Ч. 54 – 83.
17. Галактіон Чіпка. Свіжі непорослі дві чорні могили // Діло. 1925. Ч. 189. С. 2.
18. Гоголь М. Одружіння: Комедія в 3-х діях / Перекл. О. Пчілка. Л., 1926.
19. Гоголь М. Тарас Бульба. Коломия, б. р. („Загальна бібліотека” № 63-64).
20. Гребінка Є. Чайковский. Л., 1926. (Народня бібліотека; Ч. 34; Видавництво товариства „Просвіта”; Ч. 698).
21. Грицак Є. Новини дитячої літератури // Діло. 1924. Ч. 198. С. 2.
22. Дорошенко В. Діяпазон Франкової творчості // Діло. 1926. Ч. 116. С. 1 – 2.
23. Дорошенко В. Культ Франка // Діло. 1926. Ч. 96. С. 7 – 3.
24. Дорошенко В. Над свіжою могилою (Пам'яті Володимира Масляка) // Діло. 1924. Ч. 156. С. 2 – 3.
25. Дорошенко В. Невільницький плач (Ще про „крізу української літератури”) // Діло. 1923. Ч. 14. С. 2.
26. Дорошенко В. Нові досліді над Шевченком // Діло. 1924. Ч. 166. С. 2.
27. Дорошенко В. Новини Шевченкознавства // Діло. 1925. Ч. 95 – 97.
28. Дорошенко В. О. Олесь (3 нагоди 20-ліття літературної діяльності) // Діло. 1923. Ч. 201. С. 7.
29. 3 життя і творчості Христі Алчевської // Діло. 1923. Ч. 32. С. 2.
30. Загайкевич В. Шевченко та ми: (Промова на Шевченкових роковинах в Перемишлі) // Діло. 1923. Ч. 4. С. 2 – 3.
31. Карпенко-Карий І. Суєта. Коломия, б. р. („Загальна бібліотека: Нове видання № 9-11).
32. Карпенко-Карий І. Хазяїн. Коломия, б. р. („Загальна бібліотека” № 49-50).
33. Кедрин І. Вульгаризація Шевченка: Принагідна розмова. // Діло. 1925. Ч. 54. С. 4.
34. Кедрин М. З театру: (В. Винниченко „Натусь”, п'єса на 4 дії) // Діло. 1923. Ч. 18. С. 2 – 3.
35. Кобилянська О. Мелянхолійний вальс. Коломия, б. р. („Загальна бібліотека” № 80).
36. Кобилянська О. Некультурна. Коломия, б. р. („Загальна бібліотека” № 79).
37. Ковжун П. Кріза культури // Діло. 1923. Ч. 183. С. 6.
38. Куліш П. Оріся. Дівоче серце. Січові гості. Коломия, б. р. („Загальна бібліотека” № 78).
39. Лисяк П. Творець-велет: В десятилітні роковини смерті Франка // Діло. 1926. Ч. 116 – 118.
40. Лукіянович Д. Осип Маковей // Діло. 1924. Ч. 255. С. 2 – 3.
41. Луців Л. І. С. Махар про І. Франка // Діло. 1926. Ч. 117. С. 2.
42. Луців Л. Літературні впливи // Діло. 1926. Ч. 192. С. 2 – 3.
43. Луців Л. Л. Совінський і Т. Шевченко // Діло. 1927. Ч. 53 – 57; 59 – 60.
44. Луців Л. Тарас Шевченко в полеміці в „Narodn-ix Lista-ax” 1864 р. // Діло. 1925. Ч. 54. С. 3.
45. Луців Л. Фільософ праці // Діло. 1928. Ч. 118. – С. 2.
46. Луців Л. Чи Кобилянська символістка? // Діло. 1927. Ч. 293. С. 2 – 3.
47. О. В. Л. Форма поезій Т. Шевченка // Діло. 1923. Ч. 42. С. 6.
48. Рудницький М. Вин-

ПОЛІГРАФІЯ І ВИДАВНИЧА СПРАВА 42'2005

ниченко на крилах уяви // Діло. 1928. Ч. 99. С. 2 – 3. 49. Рудницький М. Володимир Самійленко // Діло. 1925. Ч. 190. С. 2. 50. Рудницький М. Молоді таланти і інші пересуди // Діло. 1925. Ч. 6. С. 8. 51. Рудницький М. Недоступні джерела (М. Зеров. До джерел) // Діло. 1926. Ч. 266. С. 2 – 3. 52. Рудницький М. Осип Маковей: Спроба характеристики // Діло. 1925. Ч. 189. С. 2. 53. Рудницький М. Поет у змаганні з прозою // Діло. 1928. Ч. 101. С. 3 – 4. 54. Рудницький М. Примруженим оком: (Оповідання О. Маковея) // Діло. 1923. Ч. 22. С. 3. 55. Рудницький М. Роковини поета // Діло. 1925. Ч. 54. С. 4. 56. Струни: Антологія української поезії: (Від найдавніших до нинішніх часів) / Влаштував Б. Лепкий. Берлін, 1922. Ч. 1 – 2. 57. Тобілевич І. Безталанна: Драма на 5 дій. Л., 1922. (Народна бібліотека „Просвіти”; Ч. 12; Театральна серія; Ч. 2). 58. Франко І. Борислав сміється: Драма в 4 діях: Після повісти „Борислав сміється” Ів. Франка. Тернопіль; Л., 1930. („Подільська театральна бібліотека”). 59. Франко І. Захар Беркут: Драма на 4 дії. Тернопіль; Л., [1928]. („Подільська театральна бібліотека”). 60. Франко І. Мойсей: Поема. III вид., Л.; К., 1922. („Новітня бібліотека”; Ч. 41). 61. Франко І. Панські жарты: Поема з останніх часів панщини / З передм. та поясненнями В. Щурата. Л., 1928. (Бібліотека „Літературних перлин”; Ч. 3). 62. Франко І. Украдене щастє: Драма з сільського життя в 5 діях. III вид., Л., 1926. („Народня бібліотека”; Ч. 35; „Театральна серія”; Ч. 3). 63. Франко І. Учитель: Комедія в 3-х діях. III вид., Л., 1926. („Український театр”; Ч. 24/25). 64. Шевченко Т. Повне видання творів: У 16 т. Варшава; Л., 1934 – 1939. 65. Шевченко Т. Історичні поеми / Пояснив Д. Николишин. II вид., доп. Коломия, Бравнера, 1921. („Загальна книгозбірня”; Ч. 1). 66. Шевченко Т. Малий кобзар: Збірка для дітей. Л., 1923. („Діточа бібліотека”; Кн. 33). 67. Шевченко Т. Малий кобзар / Приготував до друку та пояснив В. Калинович. Л., 1937. (Серія „Цікава книжка”; Ч. 1 – 2). 68. Шевченко Т. Назар Стодоля: Драма на три дії. Л., 1921. („Український театр”; Ч. 4). 69. Шевченко Т. Назар Стодоля: Драма на три дії. II вид. Л., 1930. („Український театр”; Ч. 4). 70. Шевченко Т. Політичні поеми („Три літа”) / Пояснив О. Цірик. Коломия, 1925. („Загальна книгозбірня”; Ч. 12). 71. Щурат В. Самійленко в акад. гімназії у Львові (З моїх літературних споминів) // Діло. 1925. Ч. 196 – 197. 72. Ю. Щ. Ювілей О. Олеся: Святкування 20-ліття поетичної творчості О. Олеся // Діло. 1923. Ч. 211. С. 1 – 3.

УДК 070 (09) (477)

Н. М. Фіголь

ІСТОРІЯ ВИДАННЯ ПЕРШОЇ ЩОДЕННОЇ УКРАЇНОВОМВОЇ ГАЗЕТИ НАДДНІПРЯНИЩИНИ “РАДА”

З поживавленням українського руху та відродженням української преси на початку ХХ ст. до Києва почали надходити листи з проханням видавати щоденну газету. Адже саме Київ, будучи культурним, літературним і політичним центром, мав для цього літературні сили. Тому, незважаючи на задум видавати тижневик для селян, Є. Чикаленко усвідомив потребу в щоденній українській газеті й приступив до втілення свого наміру. Як стверджує дослідник преси і, зокрема, спадщини Чикаленка Д. Дорошенко видання щоденної газети українською мовою стало справою його життя, „в створенні українсь-